

**Estadística
sobre els usos lingüístics
a Catalunya 2003:
una síntesi**

La Xarxa CRUSCAT

Creada l'any 2003, la Xarxa CRUSCAT (acrònim de Coneixements, Representacions i Usos del Català) és una iniciativa de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) que aplega investigadors de tot el domini lingüístic que s'ocupen d'analitzar la situació social de l'idioma. D'ençà de novembre de l'any 2004, la Xarxa compta amb el suport de la Generalitat de Catalunya (2004XT 00088).

The CRUSCAT Network

Founded in 2003, the CRUSCAT Network (acronym for Coneixements, Representacions i Usos del Català, i.e., Knowledge, Representations and Uses of Catalan) is an initiative promoted by the Institut d'Estudis Catalans, geared towards bringing together a number of researchers from the whole linguistic domain working in the analysis of the social position of the language. The CRUSCAT has been receiving budgetary support from the Autonomous Government of Catalonia since November 2004.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Xarxa **CRUSCAT**

2

Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003: una síntesi

JOAQUIM TORRES

F. XAVIER VILA I MORENO

ALBERT FABÀ

VANESSA BRETXA I RIERA

MIQUEL ÀNGEL PRADILLA

BARCELONA, 2006

Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003 : una síntesi. — (Xarxa CRUSCAT ; 2)

ISBN 84-7283-891-9

I. Torres i Pla, J. (Joaquim) II. Institut d'Estudis Catalans

III. Col·lecció: Xarxa CRUSCAT (Col·lecció) ; 2

1. Català — Aspectes socials — Estadístiques

2. Castellà — Aspectes socials — Catalunya — Estadístiques

3. Enquestes lingüístiques — Catalunya 4. Catalunya — Llengües — Estadístiques

804.99:316(467.1)"2003"

© 2006, Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre de 2006

Tiratge: 100 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics de l'IEC

Compost i imprès per fotocomposició gama, s. l.
Carrer d'Aristides Maillol, 9-11. 08028 Barcelona

ISBN: 84-7283-891-9

Dipòsit Legal: B. 46010-2006

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

TAULA

Introducció	7
Els coneixements lingüístics	7
La llengua inicial i la llengua d'identificació	7
L'ús familiar i la transmissió lingüística	9
Els usos lingüístics interpersonals fora de la llar. Els usos lingüístics en general	9
Els mitjans de comunicació i Internet	11
Les preferències i les opinions lingüístiques	12
Conclusions	12
Glossari	13
Fitxa tècnica	13
Els investigadors	13

Introducció

L'*Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003* és la recerca sociolingüística més àmplia feta fins ara a Catalunya.¹ Duta a terme per alguns membres de la Xarxa CRUSCAT com a encàrrec de la Generalitat de Catalunya i amb una mostra final de 7.257 persones enquestades, té caràcter oficial. En aquest document se'n resumeixen els resultats principals.

Els coneixements lingüístics

Entre vuit i nou de cada deu ciutadans declara saber català en tres de les quatre habilitats lingüístiques: un 97,4 % l'entén; un 84,7 % el sap parlar, i un 90,5 % el sap llegir. La capacitat d'escriure'l se situa força per sota, tot i que depassa àmpliament la meitat de la població: el 62,3 %.

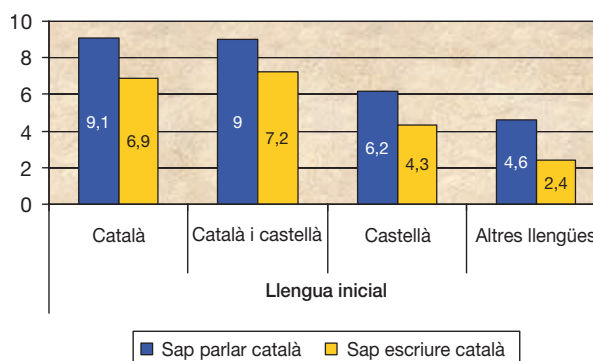
El coneixement del català es distribueix de manera desigual en funció de dos grans grups: d'una banda, els qui han adquirit la llengua catalana en família i, de l'altra, els qui no l'han adquirida com a llengua inicial (vegeu el gràfic 1). Les diferències són sistemàticament significatives, sempre a favor dels parlants nadius. En termes generals, els qui a casa van adquirir el català, sol o juntament amb altres llengües, el dominen en l'oralitat i declaren uns coneixements força elevats pel que fa a l'escriptura. La resta de la població, que no té el català com a llengua inicial, mostra un coneixement de la llengua força més baix, ja que rarament arriba a ser universal en cap de les capacitats lingüístiques.

El coneixement del català és pràcticament sempre més elevat com més jove és el grup analitzat (vegeu el gràfic 2). Les diferents habilitats lingüístiques es troben molt més allunyades entre elles en els grups de més edat que en els grups més joves. En general, totes les competències dels grups d'edat més joves són sempre pròximes a la universalització i amb autoavaluacions

1. Per a la publicació en paper del document vegeu l'obra de Joaquim TORRES (coord.), F. Xavier VILA i MORENO, Albert FABÀ i Vanessa BRETXA i RIERA, *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003: Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2005, 312 p., coll. «Sèrie Estudis», núm. 8.

Gràfic 1

Coneixement de català escalar (mesurat de 0 a 10) segons la llengua inicial. Catalunya, 2003. Mitjanes

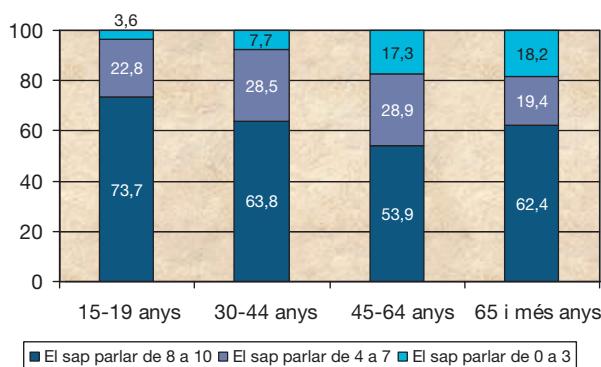
molt altes. Per contra, els grups d'edat més grans mostren sempre competències més baixes de català i la distància entre competències actives i passives és més gran.

La llengua inicial i la llengua d'identificació

Les persones que van aprendre a parlar en castellà de petites a

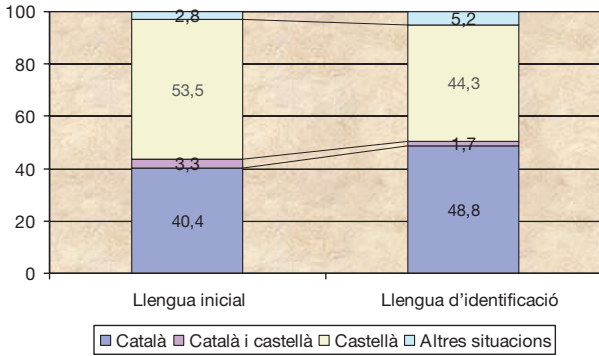
Gràfic 2

Nivells de saber parlar el català segons l'edat. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 3

Llengua inicial i llengua d'identificació. Catalunya, 2003. Percentatges

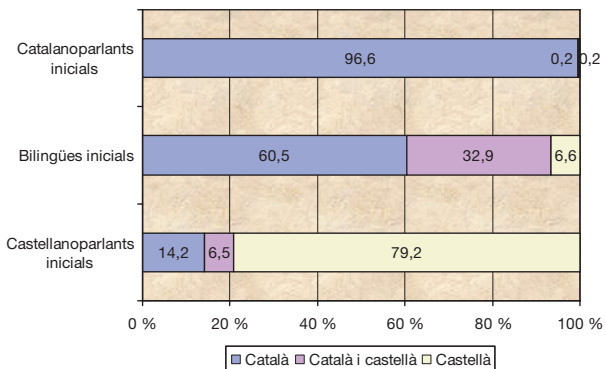
casa, és a dir, els parlants inicials de castellà (53,5 %) són més que els de català (40,4 %) (vegeu el gràfic 3). Ara bé, la proporció s'inverteix pel que fa a la llengua d'identificació. Una part sensiblement superior de població té el català com a llengua d'identificació (català, 48,8 %; castellà, 44,3 %).

Pràcticament totes les persones que tenen com a llengua inicial el català també s'hi identifiquen (vegeu el gràfic 4). Per contra, hi ha un percentatge significatiu (d'un 20,7 %) de castellanoparlants inicials que consideren que la seva llengua és el català, de manera exclusiva o compartida amb el castellà. Pel que fa als bilingües inicials, la majoria s'identifiquen amb el català (un 60,5 %), però n'hi ha força (un 32,9 %) que mantenen una identitat compartida entre el català i el castellà.

Si hi ha coincidència entre la llengua inicial i la llengua d'identificació la persona enquestada rep la denominació de *homolingüe* (vegeu el gràfic 5). També hi ha casos en què

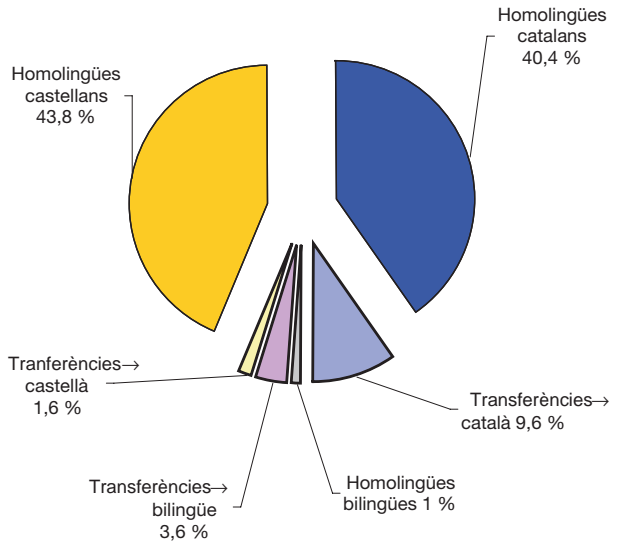
Gràfic 4

Llengua d'identificació dels catalanoparlants, castellanoparlants i bilingües inicials. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 5

Homolingües i transferències. Catalunya, 2003. Percentatges

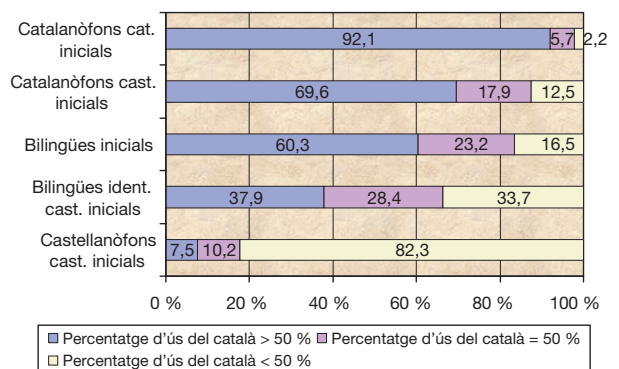

hi ha hagut un canvi d'una llengua d'origen (llengua inicial) a una llengua actual (llengua d'identificació, marcada amb el signe → en el gràfic 5). Els grups més habituals a Catalunya són els homolingües, tant en castellà (43,8 %) com en català (40,4 %). Ara bé, les transferències cap al català agrupen un gruix important de població, fins al 9,6 %; mentre que les transferències cap al castellà són quasi imperceptibles (1,6 %).

El canvi més important entre els residents a Catalunya ocorre en el grup de llengua inicial castellana que adopta el català com a llengua d'identificació (vegeu el gràfic 6). Aquest grup, encara que utilitza menys el català que el grup homolingüe catalanoparlant —que en el gràfic apareix en la primera fila— en fa un ús nota-

Gràfic 6

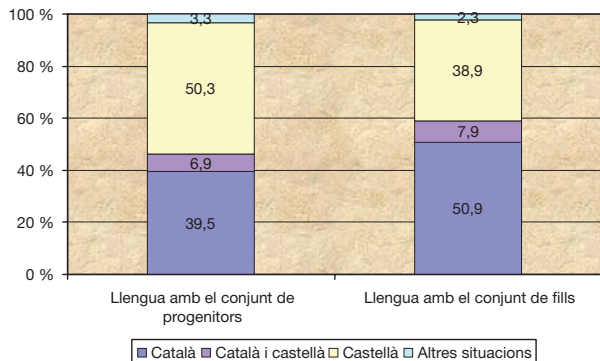
Llengua inicial i llengua d'identificació per grups d'ús del català. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 7

Població de 15 i més anys. Llengua amb el conjunt dels progenitors i amb el conjunt dels fills. Catalunya, 2003. Percentatges

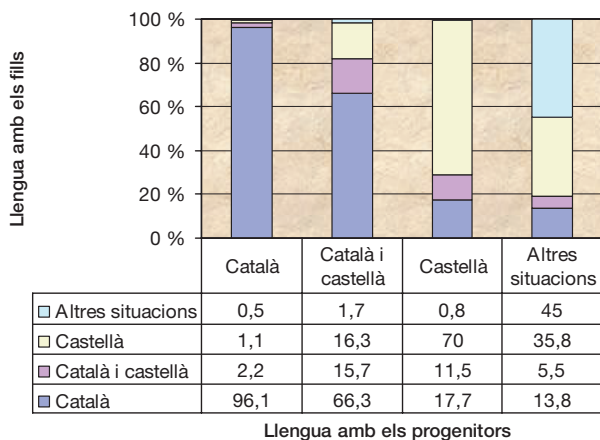
blement alt —tal com es percep en la segona fila—, ben distant del grup homolingüe castellanoparlant —de la cinquena fila.

L'ús familiar i la transmissió lingüística

A Catalunya, la transmissió de pares a fills és clarament favorable per al català: mentre que un 39,5 % dels enquestats parla català amb els pares, els que parlen català amb els fills augmenten fins a arribar al 50,9 %. L'evolució d'ús del castellà és la contrària: del 50,3 % que el parla amb els pares es redueix al 38,9 % que el parla amb els fills (vegeu el gràfic 7).

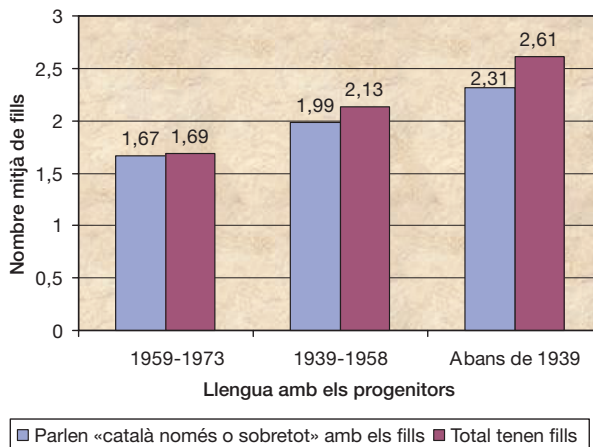
Gràfic 8

Població de 15 i més anys. Llengua amb el conjunt dels fills segons la llengua emprada amb el conjunt dels progenitors. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 9

Població de 30 i més anys. Nombre mitjà de fills dels que parlen català i dels que en tenen en general, per períodes de naixement dels enquestats. Catalunya, 2003. Mitjanes

Les persones que parlen català amb els pares mantenen el català per parlar amb els fills (96,1 %) (vegeu el gràfic 8). Els fills de famílies mixtes que parlen català amb un dels progenitors i castellà amb l'altre es decanten per fer prevaler el català a l'hora de transmetre la llengua (66,3 %). Finalment, un gruix important dels que parlen castellà amb els progenitors adopta el català per parlar amb els fills (17,7 %).

El 51 % dels fills dels arribats de fora parlen en català de manera prioritària amb els fills.

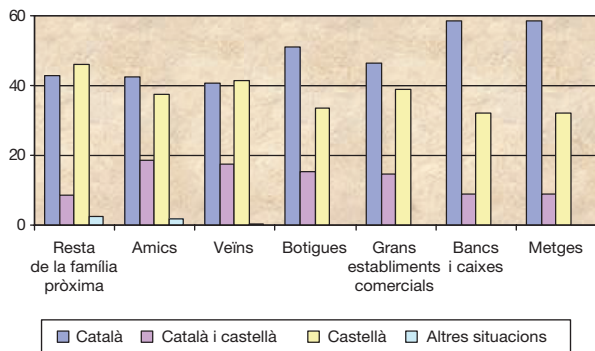
En estudis anteriors s'havia detectat que els catalanoparlants tenien taxes més baixes de natalitat que la mitjana de la població (vegeu el gràfic 9). Dels nascuts abans de 1939 amb descendència, la mitjana és de 2,61 fills per persona; en canvi, la mitjana dels que els parla en català és de 2,31. Aquest diferencial es va reduint al llarg del segle xx i finalment en el grup més jove, nascut entre 1959 i 1973, la diferència significativa desapareix.

Els usos lingüístics interpersonals fora de la llar. Els usos lingüístics en general

Els residents a Catalunya manifesten que, en general, empenen una mica més el català (52 %) que no pas el castellà (46 %), i només fan un ús reduït de les altres llengües (2 %). Tot i que hi ha un sector no negligible de persones que diu que viu exclusivament en una sola llengua (vora l'11 % en castellà, i quasi el 6 % en català), la gran majoria de la població estudiada declara fer algun ús de l'altra llengua.

Gràfic 10

Usos lingüístics interpersonals fora de la llar. Catalunya, 2003. Percentatges

	Resta família pròx.	Amics	Veïns	Boti-gues	Grans establ. com.	Bancs i caixes	Metges
Català	43	42,4	40,6	50,9	46,6	58,7	58,7
Cat./cast. igual	8,5	18,4	17,4	15,5	14,5	9	9
Castellà	45,9	37,5	41,6	33,5	38,8	32,2	32,2
Altr. sit.	2,6	1,7	0,3	0	0	0,1	0,1
Total	100	100	100	100	100	100	100

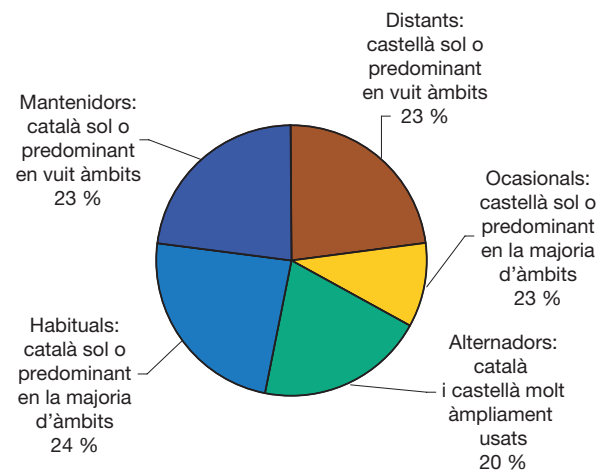
Els contextos on es produeix la interacció condicionen la llengua utilitzada (vegeu el gràfic 10). El català té una presència superior a la del castellà en els bancs, amb els metges i, en menor mesura, a les botigues petites. Al costat d'aquests contextos n'hi ha d'altres on, encara que el català té un ús significativament més elevat que el castellà, la distància entre totes dues llengües és més petita: a les grans superfícies comercials, amb els companys de feina i amb els amics. Finalment, hi ha dos contextos en què es fa un ús similar de totes dues llengües o, fins i tot, l'ús del castellà és sensiblement més elevat: amb els veïns o amb la resta de la família.

La població de Catalunya es pot segmentar en diferents perfils sociolingüístics segons quin ús faci del català (vegeu el gràfic 11): els *distants*, que amb prou feines el saben i no l'usen; els *ocasionals*, que l'usen només de tant en tant; els *alternadors*, que viuen a cavall de totes dues llengües, tot i que decantats cap al castellà; els *habituals*, que tenen el català per llengua predominant, i els *mantenidors*, que amb prou feines se serveixen d'altres llengües diferents del català. Tot plegat, un conjunt de grups que reflecteixen una societat en què els dos pols lingüístics de partida —la població d'origen autòcton catalanoparlant i la població d'origen immigrant hispanòfona— han fet un llarg camí d'integració social i lingüística.

Des d'un altre punt de vista, es constata que l'ús del català ha seguit una evolució de reculada preocupant des de les generacions més grans a les joves (vegeu el gràfic 12). El retrocés és clar si es comparen les generacions més grans amb les mitjanes i

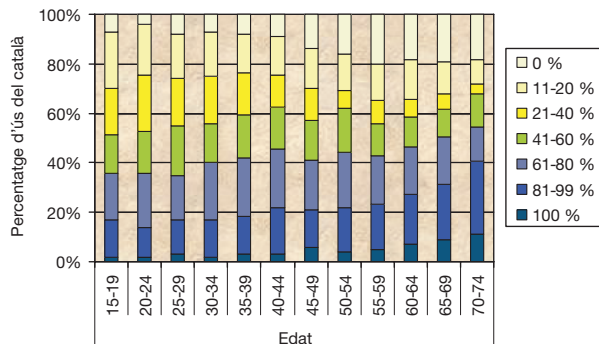
Gràfic 11

Tipus d'usuaris del català. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 12

Ús del català en general per franges d'edat. Catalunya, 2003. Percentatges

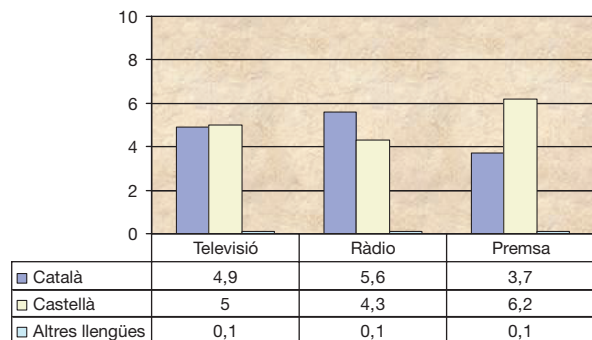

	Edat (anys)											
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74
0 %	7	4	8	7	8	9	14	16	20	18	19	18
11-20 %	23	21	18	18	15	16	16	15	15	16	13	10
21-40 %	19	23	19	19	17	13	13	7	9	7	6	4
41-60 %	16	17	20	16	17	17	16	18	13	12	11	13
61-80 %	19	22	18	23	23	24	20	22	20	19	19	14
81-99 %	15	12	14	15	15	19	15	18	18	20	22	29
100 %	2	2	3	2	3	3	6	4	5	7	9	11

joves. No obstant això, no es disposa de prou dades per afirmar que hi ha una reculada entre les cohorts joves respecte de les immediatament anteriors, com alguns autors han apuntat amb contundència. En qualsevol cas, els dubtes oscil·len entre la davalla-

Gràfic 13

Mitjana d'hores sobre 10 de consum de televisió, ràdio i premsa en cada llengua. Catalunya, 2003. Mitjanes

da i el manteniment, una situació que esdevé absolutament insatisfactòria per a una llengua sotmesa a noves pressions immigratòries.

Els mitjans de comunicació i Internet

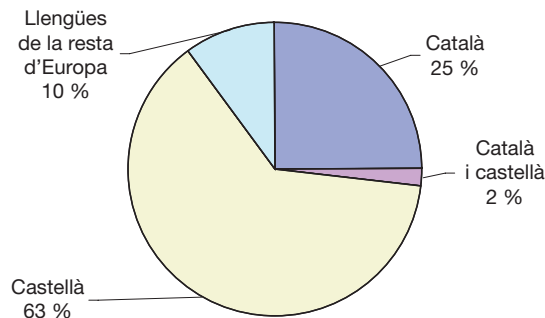
D'acord amb els entrevistats, el consum mitjà de televisió en castellà i en català (vegeu el gràfic 13) és similar, amb una proporció aproximada de 5 hores en cadascuna de les dues llengües. El consum de ràdio té un índex de consum declarat lleugerament inclinat cap al català (una mitjana de 5,6 hores), mentre que en el cas de la premsa el consum en castellà és clarament superior (6,2 hores) que el consum en català (3,7 hores). La presència d'altres llengües és inapreciable en tots tres mitjans.

Si es compara la llengua de consum dels mitjans de comunicació segons l'*Estadística sobre els usos lingüístics de Catalunya 2003* i segons altres estudis s'observen diferències notables. Les raons que expliquen aquestes diferències poden ser: el mètode de recollida de dades, el fet que l'*Estadística sobre els usos lingüístics de Catalunya 2003* analitza dades declarades, l'absència de dades que ponderin el consum més o menys elevat dels mitjans de comunicació de cada enquestat i la incorporació a l'estudi dels mitjans de comunicació locals o comarcals que altres treballs no tenen en compte.

En termes generals, l'*Estadística sobre els usos lingüístics de Catalunya 2003* confirma l'associació important entre oferta i consum. El mitjà que té més oferta en català és la ràdio i, alhora, s'observa que és el que es consumeix més en aquesta llengua. Els altres mitjans, en canvi, tenen menys oferta en català i menys consum, fet que sembla corroborar que el desplegament d'una política lingüística que afavoreix l'oferta en català en fa augmentar el consum.

Gràfic 14

Llengua de les pàgines web més visitades (inclosa la pàgina d'inici). Catalunya, 2003. Percentatges

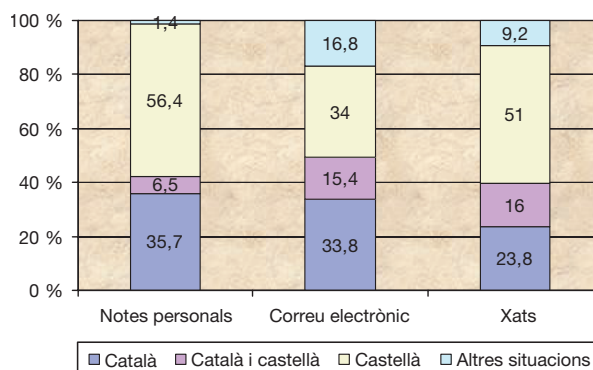
La xarxa d'Internet està penetrant entre els residents a Catalunya i un terç de la població la utilitza. El consum de català a la xarxa és més baix que a la resta de mitjans analitzats: 25 % de consum en català i 63 % en castellà. També es fa notar un aspecte diferencial en el cas de la xarxa d'Internet, i és que els enquestats manifesten que, entre les pàgines que més visiten, el 10 % són en anglès o altres llengües (vegeu el gràfic 14).

L'ús del català en els usos escrits privats és comparativament reduït en tots els àmbits analitzats (vegeu el gràfic 15): el català té un ús més elevat en les notes personals (35,7 %), seguit del correu electrònic (33,8 %) i, en darrer terme, de les converses interactives i els xats (23,8 %).

Comparant aquests darrers gràfics s'extreu que l'ús com a consumidor és diferent de l'ús com a productor. En tant que consumidor, l'ús del català està fortament condicionat per la llengua de l'oferta existent. En tant que productor —en xats, en el correu electrònic, etc.—, l'usuari gaudeix de més llibertat i hi ha més ús de

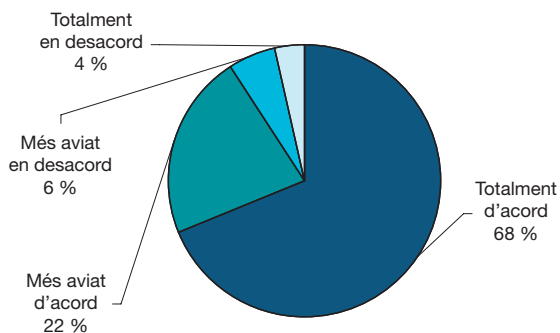
Gràfic 15

Usos escrits privats en les notes personals, el correu electrònic i els xats. Catalunya, 2003. Percentatges

Gràfic 16

«El català, el valencià i el balear, són la mateixa llengua?». Catalunya, 2003. Percentatges

català. Amb tot, continua condicionat per l'entorn. De fet, els productors es veuen limitats a l'hora de fer les tries lingüístiques. La manca d'oferta de canals de comunicació interactius en català sembla que redueix la presència d'aquesta llengua en els xats.

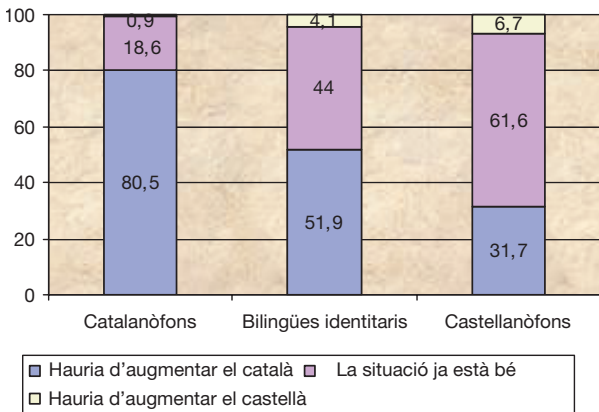
De les dades analitzades es desprèn que, pel que fa als usos lingüístics en els mitjans de comunicació i Internet, en primer lloc, és convenient estudiar conjuntament l'oferta i el consum i, en segon lloc, l'oferta és una condició necessària però no suficient perquè augmenti el consum en català.

Les preferències i les opinions lingüístiques

La gran majoria de la població opina que «el català, el valencià i el balear» són la mateixa llengua (vegeu el gràfic 16).

Gràfic 17

«A Catalunya hauria d'augmentar l'ús del català, del castellà, o ja està bé?», per llengua d'identificació. Catalunya, 2003. Percentatges

Entre els catalanòfons l'opinió és gairebé unànime: l'ús del català hauria d'augmentar. Ben al contrari, entre els castellanòfons, el grup més important opina que la situació ja està bé, encara que un 29,7 % considera que hauria de créixer l'ús del català. Els bilingües identitaris, com passa sovint, es troben mig-partits (vegeu el gràfic 17).

Conclusions

A Catalunya la llengua catalana gaudeix d'una apreciable capacitat d'atracció. Aquesta atracció es manifesta sobretot en dos fets: 1) un percentatge important de població té el castellà com a llengua inicial i al llarg de la vida adopta el català com a llengua principal, i 2) la transmissió lingüística intergeneracional és clarament positiva per al català: hi ha més gent que parla català amb els fills que amb els progenitors.

El moviment migratori és un factor decisiu en la configuració i l'evolució sociolingüístiques de Catalunya. S'han produït immigracions importants a Catalunya durant el segle xx, i fins ara mateix, que han condicionat i condicionen lògicament la situació del català. Malgrat el que s'ha esmentat en el punt anterior, els coneixements i sobretot l'ús que es fa d'aquesta llengua continuen explicant-se en bona part pels orígens personals o familiars dels individus.

Tot i l'augment del coneixement del català a mesura que l'edat baixa, es produeix una davallada clara de l'ús quan es passa de la població gran a la de mitjana edat. L'augment del coneixement és resultat sobretot del procés de catalanització de l'escola. Pel que fa a la diferència en l'ús entre els grups d'edat gran i els de mitjana edat, és conseqüència de la gran immigració que va tenir lloc de 1955 a 1975: bona part dels que tenen ara una edat mitjana van formar el contingent principal d'aquesta immigració. Entre la població de mitjana edat i la d'edat més jove no es veu que l'ús tingui una tendència clara ni a l'augment ni al retrocés.

El grup d'edat més jove té unes característiques sociolingüístiques diferents de la resta. L'especificitat d'aquest grup d'edat és que es tracta de la primera generació socialitzada en una Catalunya autònoma amb presència pública i institucional del català, formada majoritàriament en una escola en català. El capteniment i les actituds lingüístiques pròpies són diferents en alguns aspectes de la resta de la població. Per exemple, el coneixement superior del català no es tradueix en un augment clar de l'ús. Caldria analitzar més a fons aquest sector de població des d'un punt de vista sociolingüístic.

A Catalunya el català no és ni una llengua en caiguda lliure ni una llengua sense problemes. En vista d'aquest recull ampli de dades, a Catalunya el català no és ni una

llengua que estigui en situació terminal, en caiguda lliure, ni tampoc una llengua sense problemes, que gaudeixi de tots els elements necessaris per assegurar-ne l'estabilitat futura sense necessitat de cap mena d'actuació normalitzadora. Sembla possible mantenir-ne la presència sense retrocessos notables al llarg del segle que ara comença, però per aconseguir-ho cal que tant les institucions com els sectors de població sensibilitzats continuïn dedicant-hi esforços importants.

Glossari

Llengua d'identificació: llengua que un parlant explicita com a resposta a la pregunta «quina és la seva llengua?».

Llengua inicial: primera llengua parlada a casa, de petit.

Parlant homolingüe: parlant que té com a llengua actual d'identificació la seva llengua inicial.

Transferència: adopció d'una llengua diferent de la llengua inicial (per exemple com a llengua d'identificació).

Fitxa tècnica

Univers: població de quinze i més anys que resideix en un habitatge de Catalunya amb telèfon fix. **Mostra:** 7.257 enquestes telefòniques. **Estratificació:** territori, dimensió municipal, sexe i edat.

Marge d'error: 1,2 % (nivell de confiança del 95,5 % amb $p = q = 0,5$). **Treball de camp:** del 5 de juny al 10 de juliol de 2003.

Els investigadors

L'explotació de les dades es va dur a terme de la manera següent:

Joaquim Torres va dur a terme l'explotació del capítol sobre l'ús familiar i la transmissió lingüística (capítol 4), la introducció (capítol 1) i va coordinar l'explotació del conjunt de l'enquesta que va donar lloc a l'*Estadística sobre els usos lingüístics de Catalunya 2003*. És membre de l'Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana i de la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans.

F. Xavier Vila i Moreno va dur a terme l'explotació dels capítols sobre els coneixements lingüístics (capítol 2) i els usos lingüístics interpersonals fora de la llar (capítol 5). És professor de sociolingüística de la Universitat de Barcelona i director de la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans.

Albert Fabà va dur a terme l'explotació del capítol sobre la llengua inicial i la llengua d'identificació (capítol 3), com també el dels usos lingüístics, els grups identitaris, les preferències i les opinions lingüístiques (capítol 7). És responsable d'Avaluació i Estudis del Consorci per a la Normalització Lingüística.

Vanessa Bretxa i Riera va dur a terme l'explotació del capítol sobre mitjans de comunicació i Internet (capítol 6). És investigadora del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona.

Miquel Àngel Pradilla és professor de sociolingüística a la Universitat Rovira i Virgili i ha col·laborat en l'elaboració del volum i les conclusions.

